

סימן ד'

קונטרס זמן קידוש לבנה

ענף א' - סוף זמן קידוש לבנה

אמנם הטור בסימן תכ"ו חולק על זה, וסבירא ליה שנהרדעי סבירא להו שיכול לברך קידוש לבנה עד יום ט"ז ואין יום ט"ז בכלל, וכן פסק השו"ע שם בסעיף ג'.

ג. שיטת הטור ושו"ע שסוף זמן קידוש לבנה הוא ט"ו ימים רגילים אחר המולד וכתב עוד שם הטור דהני ט"ז משעת המולד מונין אותם, ולא מיום שנקבע בו ראש חדש.

והמגן אברהם שם בס"ק י"ב העיר שמלשון הטור [שכתב "משעת המולד" ולא כתב "מיום המולד"] משמע שמונים הששה עשר יום מעת לעת, ולכן אם חל המולד במוצאי שבת ב' או ג' שעות בלילה מותר לקדש הלבנה בתחילת ליל שני [ט"ו ימים אח"כ] עד ב' או ג' שעות בלילה.

אמנם השו"ע כתב שם בסעיף ג' וז"ל עד אימתי מברכין עליה עד ששה עשר מיום המולד ולא ששה עשר בכלל עכ"ל. והעיר המגן אברהם שלשון השו"ע משמע להיפך דלא חשבינן מעת לעת אלא מונים ששה עשר ימים רגילים.

והמשנה ברורה שם בס"ק י"ז מסיק שלשון המחבר שכתב "מיום המולד" הוא לאו דוקא אלא

א. סוגיית הגמ' במסכת סנהדרין בענין סוף זמן קידוש לבנה
סנהדרין דף מ"א ב' - וא"ר אחא בר חנינא אמר רב אסי א"ר יוחנן עד כמה מברכין על החדש, עד שתתמלא פגימתה, וכמה, א"ר יעקב בר אידי אמר רב יהודה עד שבע, נהרדעי אמרי עד ששה עשר.

ו**כתב** הרא"ש שם דהלכתא כנהרדעי [שמברכים קידוש לבנה עד ששה עשר בחדש] דרבים נינהו. וכן פסק הרמב"ם פרק י' מהלכות ברכות הלכה י"ז.

והנה מצאנו בפירוש דברי הגמ' הנ"ל של סוף זמן קידוש לבנה והעולה ממנו לדינא כמה שיטות. ועוד מחמת רבוי הפרטים בהלכה ובמציאות יש קושי גדול לכוון בדיוק הזמן של סוף אמירת קידוש לבנה. לכן רצוננו לברר הכל דבר דבור על אופניו כדי שירוץ הקורא בהם. ובזה החלי בעזהשי"ת.

ב. הזמן של ששה עשר בחדש
והנה בשיירי כנסת הגדולה אורח חיים סימן תכ"ו כתב שמצא בשיטת סנהדרין לאחד מגדולי האחרונים בשם תלמידי הרבינו פרץ והרב המאירי דאפילו ט"ז בכלל. ורוצה לומר, שאפשר לקדש הלבנה עד ליל ט"ז ועד בכלל.

החדש הלבנה מתחיל להתמעט עד אשר תשוב למקומה הראשון בין החמה וכדור הארץ שאז אינו מאיר על הארץ כלל וכמו שאמרנו. [ועיין כל הפרטים בקונטרס שבילי דרקייע מאת התפארת ישראל הנדפס במשניות בתחילת סדר מועד]. וגמירי דאין בין מולד למולד רק כ"ט יום י"ב שעות ו-793 חלקים, דהיינו 44 דקות $3\frac{1}{3}$ שניות [שכל חלק הוא $3\frac{1}{3}$ שניות, ויש 18 חלקים בדקה, ויש 1080 חלקים בשעה]. ולמדנו מכל זה שהזמן שהלבנה מלאה הוא בזמן שהוא באמצע בין מולד החדש הזה ומולד של החדש הבא. ולכן פסק המהרי"ל דאין מברכין אחר חצי הזמן שבין מולד שעבר למולד הבא דהיינו י"ד יום י"ח שעות כ"ב דקות וחצי חלק אחר המולד דבשעה זה הלבנה כבר מלאה ואינו רשאי לברך קידוש לבנה אח"כ. וכן נוהגים.

ה. בירור שיטת הירושלמי
בענין סוף זמן קידוש לבנה

והנה בירושלמי מסכת ברכות פרק ט' הלכה ב' איתא רבי אחא ורבי חנינא בשם ר' יוסי עד שתתמלא פגימתה, רבנן דקיסרין אמרין עד ארבעה עשר יום, אמר רבי יוסי בי רבי בון ויאות [רוצה לומר שדבר זה נכון], כלום מתמלאת פגימתה אלא עד י"ד יום עכ"ל.

ולכאורה הירושלמי חולק על הבבלי, שהבבלי אמר שזמן קידוש לבנה הוא עד ששה עשר יום והירושלמי אמר שהוא עד ארבעה עשר יום. ואפילו אם נאמר שכוונת הבבלי הוא עד ט"ז יום ואין

משעת המולד מנינן, ולכן להלכה לדעת המחבר מונים ששה עשר יום מעת לעת משעת המולד וכמו שכתב הטור. וכן דעת המור וקציעה שם להלכה.

והנה כל זה הוא רק שיטת הטור ושו"ע שמונים ט"ו ימים מעת לעת מזמן המולד כדי לקבוע סוף זמן קידוש לבנה.

ז. שיטת המהרי"ל ורמ"א שסוף זמן קידוש לבנה הוא חצי כ"ט י"ב תשצ"ג אבל הרמ"א פסק דאין לקדש הלבנה אלא עד חצי כ"ט יום י"ב שעות ותשצ"ג חלקים מן המולד, דהיינו חצי הזמן שבין מולד חדש זה למולד של חדש הבא. ומקורו משו"ת מהרי"ל סימן י"ט [והביאו הב"י בשם תשובה אשכנזית דהיינו המהרי"ל].

והסבר שיטת המהרי"ל היא דלבנה אין לה אור עצמי אלא מקבלת אור מהחמה, ובשעת המולד כל פני הלבנה הפונה אלינו נסתר מהחמה [ולכן אינו מאיר לכדור הארץ], והיינו הזמן שהלבנה נמצאת בין כדור הארץ והחמה, עד אשר תחזיר ותט להקיף בגלגלה כדרכה, אז שוב יתחיל להתראה עליה קו אור דק חדש, ואותה שעה נקרא "מולד", שנראה כאילו נולד ובא אור חדש [ואינה נראית לנו אלא כמה שעות אחר המולד או יותר עי' גמ' ר"ה כ: כ"ד שעי' מכסי סיהרא]. והנה בחצי החדש כדור הארץ נמצא בין חמה ולבנה ולפיכך נראה לנו לבנה מלאה, וזה הוא חצי הזמן שבין מולד חדש שעברה ומולד חדש הבא, ואחר חצי

ו. חשבון המולד

אחר שכבר בררנו כמה זמן יש לו אחר המולד לקדש הלבנה, עכשיו צריכים לדעת בדיוק מה הוא זמן המולד, ואע"פ שבלוח שלנו מופיע החשבון של המולד, מכל מקום אין זה מספיק לכוון זמן המולד בדיוק. ויש לזה שתי סיבות:

(א) חשבון המולד הוא על פי הזמן של ירושלים.¹

(ב) הזמן שמופיע בלוח הוא על פי השעון המקומי של ירושלים [natural local time], אבל השעון שלנו הולך על פי השעון הרשמי [standard time]. ועכשיו נבאר השתי סיבות.

והנה לענין הסיבה הראשונה שחשבון המולד הוא על פי ירושלים כתב בספר עדות לישראל מאת הגר"א הענקין זצ"ל [וכן נדפס בלוח עזרת תורה בהערה בשבת פרשת בראשית] וז"ל מולד הלבנה הוא ברגע אחד בכל העולם, ועל כן המולד משתנה ממדינה למדינה לפי שעות היום, והשעות שאנו מונין

יום ט"ז בכלל וכוונת הירושלמי הוא עד יום י"ד ויום י"ד בכלל, מכל מקום אינם מתאימים זה עם זה שהרי לדעת הבבלי יכול לומר קידוש לבנה עד אחרי יום ט"ו, ולדעת הירושלמי יכול לומר קידוש לבנה עד אחרי יום י"ד.

אמנם המראה פנים על הירושלמי שם כתב דיש איזה סמך מהירושלמי לדעת המהרי"ל דאמר הכא עד י"ד יום זהו מילוי פגימתה, וחצי מי"ב תשצ"ג כיון דלא הוי יום שלם לא קחשיב ליה עכ"ל.

וכוונת המראה פנים לומר שלדעת המהרי"ל שניהם אמת, שהרי מיום המולד יש רק י"ד ימים שלימים שהרי חצי כ"ט יום י"ב שעות ותשצ"ג חלקים הוא קצת פחות מט"ו יום, ולכן כתב הירושלמי י"ד יום כיון דמשעת המולד יש רק י"ד ימים שלימים. וגם דעת הבבלי אמת שהרי מזמן המולד יש ט"ו יום אלא שיום ט"ו אינו שלם [שחסר חמש שעות ועוד].

1. ויש להעיר שהמנהג כהיום הוא על פי שיטת הלבוש באורח חיים סימן תרפ"ה ששעות הללו של המולד הם שעות קבועות ולא שעות זמניות, ולכן לדוגמא אם המולד נופלת בשעת 6:40 בערב במוצאי שבת [1-0-720] בקיץ באמת המולד יהיה לפני שקיעת החמה של שבת. והטעם לזה הוא שהשעות של המולד הם על פי המסלול של הלבנה סביב לכדור הארץ ולכן אין זו קשורה לזמנים של יום ולילה שמשתנים מתקופה לתקופה. ולכן גם החשבונות של סוף זמן קידוש לבנה הם על פי שעות קבועות ולא זמניות. אמנם באמת דבר זה במחלוקת שנויה, ויש שלש שיטות בדבר. (א) שיטת התשב"ץ [חלק א' סימן ק"ט] וצמח צדק [הקדמון] סימן י"ד הוא ששעות המולד הם שעות קבועות ולא זמניות, אבל מחשבים השעות של כל יום מצאת הכוכבים, ולכן התחלת ה-24 שעות של כל יום משתנה מיום ליום, ע"ש היטיב בדברי התשב"ץ. (ב) שיטת הלבוש הנ"ל, ששעות המולד הם קבועות, וכל יום יום מתחיל מזמן קבוע, שהוא 6:00 שהוא שקיעת החמה בזמן השוויון [equinox]. (ג) שיטת הערוך השולחן העתיד [צ"ז ג'] הוא שהשעות של המולדות הם על פי שעות זמניות, ע"ש היטיב, אבל כמדומה שאין המנהג כן אלא כדברי הלבוש.

שערי

סימן ד'

זמנים

המקובל בידינו הוא בירושלים עכ"ל.

ולפי זה בעיר ניו יארק או באלטימאר [ושאר עיירות שבמזרח ארה"ב] צריך להקדים שבע שעות, שאם למשל המולד הוא 1:00 אחה"צ על פי זמן ירושלים, הרי בשעת המולד הוא 6:00 בבקר בניו יארק, ואם המולד הוא בשעה 8:00 בערב בירושלים הרי בניו יארק הוא 1:00 אחה"צ.

ולענין הסיבה השניה שזמן המולד המופיע בלוח הוא על פי השעון המקומי של ירושלים עיין בספר אחוזות שדה [עמ' קי"ב] שכתב דלפי מה שכתב הרימ"ט בספרו בין השמשות עמוד ק"ה צריכים לנכות עוד 21 דקות² מזמן שנדפס בלוח, וגם בני ארץ ישראל צריכים לנכות שיעור זה [ע"ש עמ' קס"ד]. וזה משום דבאמת כשהוא 12:00 בירושלים על פי השעון המקומי [natural local time], הרי על פי השעון הרשמי [standard time] הוא רק 11:39.

והעולה מזה, שמי שנמצא בעיר ניו יארק צריך לנכות 7 שעות ועוד 21 דקות מהמולד,³ ולכן אינו

למולד הן אחר שעות של ארץ ישראל, ולמשל כשהמולד הוא בתחלת היום הכוונה היא שכך היא בארץ ישראל, אבל באמריקה כיון שאותה שעה שהיום מתחיל בארץ ישראל הוא כאן כשעה קודם חצות הלילה, נמצא שכאן מוקדם תמיד לפי חשבון הימים והשעות. ולענין קביעות השנים אין חילוק בדבר, אם כי הקביעות היא אחר חשבון ארץ ישראל, אבל לענין קידוש לבנה שהזמן לכתחילה עד חצי כ"ט י"ב תשצ"ג, מסתברא שבכאן צריך להקדיש לפי החשבון עכ"ל. [ואף שיש חולקים על זה (עי' בטור מהד' מכוון ירושלים סימן תכ"ח בהערה 12 בשם ספר עלי יונה מעמוד ל"א ואילך, ועי' בשו"ת להורות נתן ח"ז סימן כ"ח-ל') מכל מקום מנהג העולם במקומותינו הוא כמו שיטת רבי הענקין].

ועיין עוד בספר עצי השדה [עמ' קל"א] שהגרי"מ טוקצינסקי כתב בלוח לארץ ישראל דחשבון שעות המולדות חושבין תמיד לפי אופק ירושלים. וכן דעת חזון איש בקונטרס י"ח שעות אות ט"ז ד"ה הביא שכתב וז"ל דזמן המולד

2. קו אורך [longitude] של הר הבית – 6° 14' 35" מזרח; [קו רוחב [latitude] של הר הבית – 41° 46' 31" צפון]; וא"כ צריך לנכות 20 דקות 56.4 שניות. והחסבר לזה הוא שהשעון המקומי תלוי בקו אורך של אותו מקום, וכיון שיש 360 מעלות סביב כדור הארץ וזה כנגד 24 שעות של כל יום, נמצא שכל מעלה הוא כנגד 4 דקות $4 = 360 \div 24 * 60$, והנה בכל אזור של שעון משותף [time zone] קובעים הזמן של כל האזור כנגד מקום אחד שיש באמצע האזור, ונמצא שההבדל בין השעון המקומי והשעון הרשמי תלוי במרחק במעלות של קו אורך בין המקום שבו נמצא ובין המקום שבאמצע האזור [שבאותו מקום שבאמצע האזור השעון המקומי והשעון הרשמי הם שווים].

3. והנה באמת גם זה אינו בתכלית הדקדוק שלפעמים מוסיפים המדענים שניה אחת [leap second] ובשנת תשס"ח כבר הוסיפו 23 שניות, ולכן הרוצה לחשב בתכלית הדקדוק צריך לנכות 23 שניות מהחשבון, ודו"ק.

מולד האמיתי.

ועיין שו"ת בני ציון ח"א סימן מ"ב אות י' שכתב שחצי כ"ט י"ב תשצ"ג הוא בין מולד אמצעי למולד אמצעי, ובאמת שהזמן שהלבנה במילואה הוא באמצע הזמן שבין מולד אמיתי למולד אמיתי, דהיינו בשעת הניגוד האמיתי, והמולד האמיתי יכול להקדים למולד האמצעי או להתאחר בכמו י"ד שעות. ואפ"ה סמכנין על הרוב, דפעמים דהאמצעי והאמיתי המה ברגע אחד. ואע"פ דאפשר לברר החשבון האמיתי, כיון דיש טרחה גדולה בזה אין צריכים לברר.

ודע עוד שליקוי החמה [solar eclipse] יהיה בשעת מולד האמיתי, שאין ליקוי החמה אלא בשעת ניגוד האמיתי [הלבנה בין חמה וכדור הארץ, וברוב חדשים אין לקוי,

יכול לקדש הלבנה אחר י"ד יום ו-11 שעות אחר זמן המולד הנדפס בלוח. ודו"ק היטיב בכל זה.⁴ [והנה זמן המולד הנדפס בלוח הוא על פי שעות רשמי כל השנה, ולא משנים הזמן לפי השעות קיץ, ולכן בזמן שנוהג שעות קיץ צריכים להוסיף שעה לחשבון וממילא מנכים רק שש שעות בניו יארק.]

ז. מולד האמיתי לעומת מולד הממוצע **ודע**, שמה שאמרנו שאין בין מולד למולד רק כ"ט יום י"ב שעות ותשצ"ג חלקים, זה הוא רק מולד הממוצע [average] [שלפעמים מסלול הלבנה סביב לכדור הארץ הוא ארוך יותר ולפעמים הוא קצר יותר], ומולד זה נקרא מולד האמצעי. אבל באמת המולד של חדש זו יכול להיות כמה שעות יותר או פחות מכ"ט י"ב תשצ"ג, ומולד זה נקרא

ועל פי כל זה יש לחשב הזמן המדויק של סוף זמן קידוש לבנה [עכשיו בשנת תשס"ח], והיינו שבמזרח ארצות הברית סוף הזמן הוא 14 ימים, 11 שעות, ו-42.26 שניות אחר זמן המולד, ובירושלים סוף הזמן הוא 14 ימים, 18 שעות, ו-42.26 שניות אחר המולד. [ובשנים הבאות אפשר שיוסיפו עוד שניות.]

4. עיין בשו"ת שבות יעקב חלק ג' סימן ל"א שכתב בשנת תפ"ה [1725 למניינם] קדשו הלבנה בליל שבת קדש ב"ג שבט אע"פ שאין מקדשים הלבנה בליל שבת מכל מקום כיון שאחר השבת כבר יעבור הזמן ממילא קדשו הלבנה בליל שבת, ע"ש. אמנם, לכאורה יש ט"ס בדבריו, שמה שכ' שבשנת תפ"ה היתה הלילה האחרונה לקידוש לבנה בליל שבת לכאורה אינו כן, שבשנת תפ"ה היתה המולד של שבט ביום ראשון בבקר 27 דקות ו-13 חלקים אחר 5:00 [5:27 לפנה"צ] וראש חדש שבט היתה ביום שני, ונמצא שסוף זמן קידוש לבנה של אותה חדש היתה בליל שני בשעה 11:49, ואע"פ שזהו רק בארץ ישראל אבל באירופא הוא מוקדם לזה, מכל מקום הסוף זמן באירופא היתה לכל הפחות בשעה 9:30 או 10:00 בליל שני. ולכן לענ"ד יש ט"ס בדבריו.

5. עיין מס' ראש השנה כ"ה א' דאיתא התם פעמים שבא [הלבנה] בארוכה ופעמים שבא בקצרה. ועיין רמב"ם פרק ו' מהלכות קידוש החדש הלכה א' שכתב וז"ל בזמן שעושין על פי הראייה היו מחשבין ויודעין שעה שיתקבץ בו הירח עם החמה בדקדוק הרבה כדרך שהאיצטגנין עושין כדי לידע אם יראה הירח אם לא יראה, ותחלת אותו החשבון הוא החשבון שמחשבין אותו בקירוב ויודעין שעת קיבוץ בלא דקדוק אלא במהלכם האמצעי הוא הנקרא מולד עכ"ל.

משום דמעיקר הדין היה ראוי לילך תמיד אחר הניגוד האמיתי. אלא דקשה לעמוד עליו וכיון דסימן של ליקוי הלבנה גלוי ומפורסם יש לילך אחריו כמו שראוי לפי עיקר הדין עכת"ד.

והיינו ששיטת המהרי"ל ע"פ ההסבר של הבני ציון היא שמה שחושבים המולד האמצעי הוא רק בסתמא, אבל אם נראה בעליל שאין החשבון כן כגון שהיה ליקוי לבנה בחדש זה, ומוכח שכבר עבר חצי הזמן שבין מולד חדש זה למולד חדש הבא, באופן זה אין הולכים אחר המולד האמצעי, שאע"פ שהולכים אחר החשבון האמצעי לקולא ולחומרא מכל מקום לא שייך ללכת אחריו לקולא אם נראה בעליל לכל העולם כולו שהחשבון אינו אמיתי.

וכ"כ הפרי מגדים ולבוש דאין מברכין מזמן הליקוי ואילך. וכן כתב במאמר מרדכי דאע"ג דלפי חשבוננו לא הגיע עדיין עת הניגוד, מאחר שאנו רואין בענינו ליקוי לבנה, אין לקדש הלבנה.

וצ"ע למה השמיט הרמ"א מלהביא שיטת המהרי"ל בזה שאין לברך אחר ליקוי הלבנה. ועוד יש לתמוה למה המשנה ברורה לא דיבר מזה כלום, ולא הביא שיטה זו שהיא דעת כמה אחרונים שהיה לפניו כמו שהתבאר, וצ"ע. [אמנם על השו"ע לא קשה, שהשו"ע פסק שסוף זמן קידוש לבנה הוא ט"ז ימים שלמים מעת לעת מזמן המולד ואם כן בכל חודש סוף הזמן הוא אחר חצי כ"ט

דהלבנה למעלה או למטה בשעת הניגוד]. וכן ליקוי הלבנה [lunar eclipse] היא רק בשעה שהלבנה במילואה. ולפיכך כתב הבית יוסף סי' תכ"ו בשם מהרי"ל וז"ל ולע"ד נראה אם היה ליקוי לבנה שאנו רואים ניגוד אמיתי אמצעות הלקות בודאי שאין לברך אח"כ, אבל סתמא סמכינן אחשבוננו שמסרו לנו רבותינו שהוא מולד השוה אפילו אם היה ליקוי חמה שהוא מולד אמיתי קודם לשלנו או אחריו כי הרמב"ם [קידוש החדש פ"ז הל' ז'] כתב שרבותינו כיוונו לפגוע באמיתי ע"י הדחיות עכ"ל.

ובספר עצי השדה [עמוד קל"ב] מסביר שכשתקנו הב"ד של הלל לעשות קביעות כל השנים, תקנו שיהיה ע"פ החשבון האמצעי כאילו היה החשבון האמיתי, כיון שחשבון זה ידוע ומפורסם וכל אחד יכול לעמוד עליו. ולפיכך כשתקנו להתנהג ע"פ החשבון האמצעי שהיה מפורסם אצל ההמון החמירו שלא לקדש אחר הניגוד האמצעי אף כשהניגוד האמצעי מקדים לניגוד האמיתי. וכי תימא דמה ענין החשבון האמצעי אצל קדוש הלבנה דתלוי במציאות במילוי הלבנה, אף אנו נאמר דכל חשבון האמצעי בנוי על יסוד זה, דאנו תופסים החשבון האמצעי כאילו היה אמיתי. ודומה לזה תקנו לברך ברכת החמה בתחילת תקופת ניסן של שמואל, והיא תקופה אמצעית, כמו שכתב הרמב"ם בהל' קדה"ח פ"י ה"ז. אמנם כשיש ליקוי לבנה שזה סימן לניגוד אמיתי שוב אין יכולים לקדשה

י"ב תשצ"ג, ודו"ק.]

שוב מצאתי בספר דברי תורה [ממונקאטש] מהדורא ו' אות צ"ד שכתב בפשיטות שלהלכה אנו הולכים אחר החשבון של המולד לענין קידוש לבנה ואין אנו חוששים לחשבון האמיתי כלל, וממילא שהוא הדין שאין חוששים גם לליקוי הלבנה שהוא הוכחה רק על החשבון האמיתי, ואין קידוש לבנה תלוי בזה כלל, ומטעם זה לא הביא הב"י לדברי המהרי"ל בשלחן ערוך שלהלכה לא קיימא לן כן. [ועוד שמעתי ממור הרדה"ג משה היינעמאן שליט"א שלא נקרא נתמלא פגימתה עד אחר שש שעות כמו המולד, ולכן לא דקדקו בזה, ועי' ביוצרות לפרשת החודש בפיוט המתחיל אבי כל חרזה... זוהר לשעות שש... עכ"ד.]

ת. אם יש אפשרות לקדש הלבנה

אחר חצי כ"ט י"ב תשצ"ג

ויש להעיר שאע"פ שכבר קבענו על פי דברי הרמ"א שאין לברך אחר חצי כ"ט י"ב תשצ"ג, מכל מקום יש אחרונים דסבירא להו שאם

איחר לברך קידוש לבנה עדיין יש צד שיש לו כמה שעות לאחר הזמן לברך קידוש לבנה, דעיינ בשו"ת חתם סופר חלק או"ח סי' ק"ב שפסק שיכול לקדש הלבנה י"ח שעות אחר חצי כ"ט י"ב תשצ"ג. וטעמו משום דאמרינן במסכת ראש השנה דף כ' ב' שהלבנה אינה נראית בתחלת החדש בעליל לכל באי עולם עד י"ח שעות אחרי המולד, והשתא קל וחומר הוא אם אורה אינה נראה עד אחר י"ח שעות, כל שכן כשהיא מלאה ומאירה לכל עבר רק שמתחסר מעט מעט שלא יהיה נרגש החסרון עד אחר י"ח שעות לכל הפחות, ואם כן היה יכול לברך לכל הפחות עד י"ח שעות אחר חצי כ"ט י"ב תשצ"ג שהוא כמו שש שעות ביום ט"ז. ולפע"ד יש לסמוך על זה אפילו לכתחילה בשעת הדחק עכ"ל. אמנם אין המנהג כהחתם סופר וכמו שיתבאר לקמן.

ועוד יש להעיר שיש אחרונים שחולקים על דברי הרמ"א שסובר שאין לקדש הלבנה אחר חצי כ"ט י"ב תשצ"ג, שהרי עיין בישועות יעקב או"ח סימן תכ"ו

6. וכן נראה להלכה, אמנם אם יודע שיהיה ליקוי לבנה במוצאי שבת ואם לא יקדש הלבנה בליל שבת יהיה מוכרח לקדש הלבנה אחר ליקוי הלבנה, נלע"ד דבכה"ג יש לקדש הלבנה בליל שבת כיון שבודאי יכול לעשות כן [אע"פ שאין נוהגים כן אלא בשעת הדחק] ולא לקדש הלבנה אחר הלקוי שהרי לדעת המהרי"ל אי אפשר עוד לקדש הלבנה.

ואגב, יש להעיר שאם הלילה האחרונה של קידוש לבנה הוא במוצאי שבת ושומע מהחזאים [weather forecasters] שליל מוצאי שבת יהיה מעונן, בכה"ג יש לקדש הלבנה בליל שבת, ואע"פ שאין מקדשים הלבנה לכתחילה בליל שבת מכל מקום בכה"ג מותר וכמו אם ליל שבת הוא הלילה האחרונה שבכה"ג מקדשים הלבנה בליל שבת וכמבואר במ"ב סימן תכ"ו ס"ק י"ב, ואם כן הוא הדין בנידון דידן שהרי יודע שלא יראה הלבנה במוצאי שבת. ובדידי הוה עובדא שאירע כן והוריתי הלכה למעשה שיברכו קידוש לבנה בליל שבת.

עכ"ל.

הרי שהקיל לקדש הלבנה בצירוף הסברא שמותר לסמוך על המולד האמיתי אפילו לקולא על פי חשבון האיציטגנינים. וזה חולק על מה שכתבנו לעיל מהבני ציון שאין לסמוך כלל על המולד האמיתי לקולא. ועוד צירף להקל שהעיקר לברך כל יום ט"ו ודלא כשיטת הרמ"א בשם המהרי"ל שאין לברך אחר חצי כ"ט י"ב תשצ"ג.

אמנם עיין בשו"ת שבות יעקב חלק ג' סימן ל"א שחולק וסבירא ליה שאין לקדש הלבנה בשם ומלכות אחר חצי כ"ט י"ב תשצ"ג. וכן מוכח להדיא משו"ת נודע ביהודה מהדורא קמא או"ח סימן מ"א שכתב שאם לא נראית הלבנה עד ליל ט"ו ובהיותו קורא ק"ש זרחה הלבנה והזמן מצומצם שאחר סיום ק"ש ותפלה יכלה הזמן של מחצית כ"ט י"ב תשצ"ג שאז עבר זמן קידוש הלבנה בודאי, כדאי הוא המג"א [סימן ס"ו ס"ק ה'] בשעת הדחק כזו לסמוך עליו ולהפסיק אפילו באמצע הפרק, מפני שהיא מצוה עוברת עכ"ל. ומוכח להדיא שסבירא ליה שאין לקדש הלבנה כלל אחר חצי כ"ט י"ב תשצ"ג שהרי התיר להפסיק קריאת שמע כדי להספיק לקדש הלבנה לפני חצי כ"ט י"ב תשצ"ג. וכן פסק בשו"ת רב פעלים חלק ב' או"ח סימן ל"ח.

ולענין הלכה, צע"ג אם אפשר לסמוך בשעת הדחק על המקילים לברך אחר חצי כ"ט י"ב תשצ"ג באופנים מסויימים. ויש בזה

שמוכא שם דברי נכד המחבר הרב צבי הירש אורנשטיין, ומוכא שם מעשה שלא נראתה הלבנה עד אחר יום ט"ו אחר שכבר עבר חצי כ"ט י"ב תשצ"ג שהיא החשבון האמצעי של המולד, והתיר בכה"ג לקדש הלבנה על פי ב' סברות שצירף להקל. האחד שיש לסמוך על המפרשים שפירשו שזמן קידוש לבנה הוא עד סוף יום ט"ו ולא איכפת לן מזמן המולד כלל.

וכתב עוד טעם וז"ל והנה בחדש הזה עוד סעד ועזר להקל ולברך בסוף ט"ו כי ידוע שכל חשבוננו בענין המולדות הוא ע"פ חשבון מהלך האמצעי ולא ע"פ חשבון הדיבוק והקיבוץ האמיתי, וכמבואר כל זה ברמב"ם פרק ז' מהל' קידוש החדש, וכאשר חשבתי לדעת יום מלאת הלבנה בחדש הזה ע"פ חשבון זה במקום האמיתי ראיתי כי לא נתמלא פגימתה עד יום המחרת בבקר, ואל יפלא על אשר אני עושה סעד ועזר מחשבון האיציטגנינים הלא כבר כתבו הפוסקים דאם היה לקוי לבנה בחדש זה אין לקדשה שוב אחר הלקוי אף קודם ט"ו יום למולד, כי בודאי כבר היה חצי החדש האמיתי, הרי דאחשובי אחשביה לחשבון האיציטגנינים, ודעתם לבטל משום זה ברכת החדש בזמנו. ואם ואמנם שאין לסמוך על חשבון זה לבד לקדש אחר ט"ו יום לחשבוננו דאין ללמוד שלילה מחיוב, שב ואל תעשה מקום עשה, די"ל דעכ"פ מחשש ספק ברכה לבטלה לא יצא, מ"מ לדעתי יש לצרף גם זה לסניף

כמה צירופים להקל:

(א) לדעת נכד הישועות יעקב ומור וקציעה יכולים לברך כל יום ט"ו אפילו לאחר חצי כ"ט י"ב תשצ"ג, שאין זמן קידוש לבנה תלוי בחשבון המולד כלל.

(ב) לדעת החתם סופר שהבאנו לעיל אפשר לברך עד י"ח שעות שאחר המולד.

(ג) באופן שלא הגיע המולד האמיתי לדעת נכד הישועות יעקב אפשר לסמוך על זה לברך אחר המולד האמצעי.

והיה נוגע כל זה בפרט בטבת שנת תשמ"ה, שיום א' טבת היה ביום השלישי ומולד טבת היתה במוצאי שבת פרשת מקץ בשעה 2:06 בבקר [ועוד ב' חלקים]. ולפי חשבון זה חצי כ"ט י"ב תשצ"ג בניו יארק לפי מה שכתבנו למעלה היתה ביום ראשון לפרשת שמות בשעה 1:06 אחה"צ, וא"כ סוף זמן קידוש לבנה היתה במוצש"ק [אור ל"ג טבת] – שהרי ביום ראשון כבר אי אפשר לראות הלבנה. אבל לפי החשבון האמיתי הלבנה היתה במילואה בשעה 9:18 בלילה של אחר יום ראשון, שהוא אור ליום שני בניו יארק. והנה לדעת נכד הישועות יעקב ומור וקציעה אפשר לברך עד יום ראשון בשעה 6:45 בערב [שהוא אור ליום שני], שזהו ט"ו יום מעת לעת מתחילת החדש. ולפי הסברא השני של נכד הישועות יעקב

שסומכים על החשבון האמיתי א"כ אפשר לברך עד 9:18 אחה"צ אור ליום שני. ולענין הלכה כל זה צ"ע.

אמנם, מצינו לביאור הלכה שכתב בענין זה בסימן תכ"ו בד"ה ולא ט"ז בכלל וז"ל עיין בכנה"ג שהביא בשם מקצת מפרשים דגם ט"ז בכלל [וכן משמע ביד רמה בסוגיא זו] ואף שאין הלכה כן אלא כמחבר ורמ"א וכמו שכתב בפרי חדש מ"מ כתבו איזה אחרונים דבדיעבד אם לא קידש עד ט"ז יקדש בליל ט"ז בלי שם ומלכות, אכן אם הוא עדיין יום ט"ו אלא שהיה אחר חצי של כ"ט יום י"ב שעות ותשצ"ג חלקים אפשר שיש לסמוך על בעל מור וקציעה שדעתו להתיר לברך בשם ומלכות וכן הסכים הגאון מהר"ץ אורינשטיין עכ"ל.

הרי שהביאור הלכה לא רצה להקל כלל ללכת אחר המולד האמיתי⁷, ואפילו ביום ט"ו עצמו אם הוא אחר חצי כ"ט י"ב תשצ"ג כתב רק שאפשר שיש לסמוך לברך, ומשמע שהפשטות הוא שההלכה נקבע שתלוי בזמן המולד לגמרי, וכן הוא סתימת הפוסקים.

ט. אפשרות לדעת הרמ"א לקדש הלבנה בליל י"ז בחדש

בסוף דברינו על סוף זמן קידוש לבנה יש להעיר על דבר מעניין מאד, שעל פי שיטת הרמ"א שסוף זמן קידוש לבנה הוא חצי כ"ט י"ב תשצ"ג מזמן המולד יוצא שיש

7. וזה לשון הרי"מ טוקצינסקי ז"ל בתחילת הלוח לארץ ישראל שכתב שם: ולענ"ד קשה לזוז מפסק הרמ"א [חצי כ"ט י"ב תשצ"ג] דלפעמים המולד והניגוד האמיתי מתקדם ונרגש חסרונה גם קודם ט"ו שלימים ואיך יברך על חרושה עכ"ל.

בשעה 8:45 בערב¹⁰, וכיון ששבת הוא עדיין בתוך החורף כבר היה חושך באותה שעה והיתה שייך לקדש הלבנה. וציור זה מופיע עוד פעם בשנת תתל"א הבעל"ט [2071 למנינם] שסוף הזמן של קידוש לבנה יהיה 7:24 בליל י"ז שבת.

מציאות רחוקה של זמן קידוש לבנה עד יום י"ז בחדש. וזה היתה בחדש שבת תרס"ב [1902 למנינם], שהמולד של שבת היתה 4:45 אחה"צ בא' שבת ביום חמישי, ולכן היתה אפשר בעיר Anadyr, שהוא בקצה המזרח של רוסיא,⁸ לקדש הלבנה עד ליל שבת⁹ שהוא י"ז שבת

ענף ב' – החילוק בין החשבון של קידוש לבנה והחשבון של ברכת החמה לדעת הישועות יעקב

הבריאה באותה שעה כמבואר באר היטיב ברש"י שם ד"ה כל כ"ח שנים, וזה על כרחך על פי תקופת שמואל [שחושב כל שנה $365\frac{1}{4}$ ימים וזהו תקופה אמצעית ואינו אמיתי], שהרי אם ברכת החמה היתה על פי התקופה האמיתי לא היה חוזר לנקודתה הראשונה באותה שעה אחר כ"ח שנה [וגם תקופת רב אדא שהוא מדוייק יותר לא היה חוזר לנקודתה הראשונה באותה שעה אחר כ"ח שנה, ואין כאן מקומו להאריך בפרטים של החשבון], ועכ"פ חשבון זו של כ"ח שנה הוא

א. הערה בענין החילוק שבין חשבון התקופה לענין ברכת החמה וחשבון המולד לענין קידוש לבנה
מדברי נכד הישועות יעקב שהבאנו לעיל מבואר שסובר שהעיקר שאנו סומכין עליו הוא החשבון האמיתי של המולד ולא החשבון האמצעי.

וקשה מברכת החמה שמבואר במסכת ברכות דף נ"ט ב' שבכל כ"ח שנה כשנופלת תקופת ניסן מברכים ברכת עושה מעשה בראשית שאז חוזרת החמה למקומה על נקודה שהתחילה להקיף בעת

8. 177.5° מזרח, 64.7° צפון, בחרנו בעיר זה שהוא בקצה המזרח, ומכל מקום הוא בצד המערב של קו התאריך לכל הדעות העיקריים בענין קו התאריך, ואכמ"ל.

9. והנה אע"פ שאין מקדשין הלבנה בליל שבת קודש כמבואר במשנה ברורה בסי' תכ"ו ס"ק י"ב, והוא על פי קבלה, מכל מקום כבר כתב המשנה ברורה שם שאם לא קידש עד ליל שבת ויעבור הזמן בודאי מותר לקדש גם בליל שבת וכמו שהבאנו לעיל.

10. בירושלים סוף זמן היה 10:45 בבקר בערב שבת בט"ז שבת [ולכן בירושלים אין מקדשים הלבנה אלא עד סוף הלילה של ערב שבת שהרי אחר כך לא יהיה שייך לראות הלבנה], אבל בעיר Anadyr שהוא עשר שעות למזרח ירושלים יהיה סוף הזמן באותה לילה בשעה 8:45 בלילה ויהיה שייך לברך קידוש לבנה כיון שהלבנה יהיה נראית באותה שעה.

בשעת הבריאה, ולכן נתקנה על פי תקופה זו אע"פ שאינו אמיתי [שאם היתה נתקנה על פי התקופה האמיתי אז לא יהיה שייך בשום זמן לברך ברכת החמה כיון שאינה חוזרת לנקודתה הראשונה בשעה מסויימת], מה שאין כן בקידוש לבנה אין כאן סברא להכריח שהחשבון יהיה על פי האמצעי ולא על פי האמיתי.

ג. עוד יישוב על פי דברי העתים לבינה ונראה ליישב עוד שהנה מצאתי בספר עתים לבינה שכתב שלענין אמירת ותן טל ומטר [שהוא ביום ששים לתקופה] וברכת החמה תלוי בתקופת שמואל משום דהוא יותר קל לחשב.

ונראה שכוונתו לומר שבדברים אלו כל אחד מהצבור צריך לדקדק בזמן לעשותו כהלכה, שרק בבקר א' בכ"ח שנה יכול לברך ברכת החמה, וכן טל ומטר צריך כל הצבור להתחיל ביום אחד, ולכן צריכים חשבון קל שיהיה ביד כל אדם לחשב ולכן נוהגים על פי התקופה האמצעית, משא"כ קדוש לבנה שיש הרבה ימים בחדש שאפשר לקדש בהם את הלבנה ואין צריך להיות ביום אחד דוקא, שהרי אפשר לקדש הלבנה עד י"ד ימים אחר המולד ואין כל אחד צריך לדקדק בחשבון כל כך, ואם בשעת הדחק נתאחר עד י"ד יום וי"ח שעות [חצי כ"ט י"ב תשצ"ג] וכבר לא בירך, ולפי חשבון האמיתי עדיין אין הלבנה במילואה, שמולד האמיתי היה אחר מולד האמצעי, אז לדעת הנכד של הישועות יעקב באמת יש

רק על פי תקופת שמואל, ומבואר שהברכה של ברכת החמה נתקנה על פי תקופה האמצעי ולא על פי החשבון האמיתי המדוייק. ואם כן צ"ע מאי שנא גבי קידוש לבנה שלדעת האחרונים הנ"ל נתקנה בעיקר על פי החשבון האמיתי ולא על פי החשבון האמצעי.

ב. יישוב על פי יסודו של המשאת בנימין ויש ליישב שיטת הישועות יעקב על פי דברי השו"ת משאת בנימין סימן ק"א שכתב וז"ל ויש לומר דדוקא לפי חשבון של שמואל מברכין הברכה בכל ראש מחזור של כ"ח שנים, דלשמואל איכא תרתי, חדא שהחמה חוזרת לנקודתה בכל תקופת ניסן של ראש המחזור כאשר היו בעת הבריאה, ועוד שתקופת ניסן שבראש המחזור נופלת בתחלת ליל ד' כמו שהיה בעת הבריאה שהרי בד' נתלו המאורות בתחלת הלילה, אבל לחשבון דרב אדא אע"פ שהחמה והלבנה בכל תקופת ניסן שבראש המחזור של י"ט שנה חוזרין על נקודתן הראשונה כמו שהיה בעת הבריאה, מכל מקום לא יהיה זה בתחלת ליל ד' לעולם רק באיזה יום או באיזה לילה שיהיה בכל ימי השבוע ולא דמי לזמן הבריאה שאז היו בתחלת ליל ד' על נקודתן ולפיכך אין מקום לברכה זו לעולם על פי תקופת רב אדא עכ"ל.

ומבואר מדבריו דשאני ברכת החמה שכל החשיבות של הזמן לענין ברכת החמה שייך רק לפי תקופת שמואל שאז נופלת התקופה בתחילת ליל ד' כמו שהיתה

לסמוך ולברך על פי החשבון האמיתי בשעת הדחק וכמו שנתבאר לעיל. [ע.ה.]. [אמנם כבר כתבנו לעיל

שלהלכה למעשה אין אנו סומכים על שיטה זו.]

ענף ג' – תחלת זמן קידוש לבנה

א. השיטות בענין תחלת זמן קידוש לבנה כתב השו"ע באור"ח סימן תכ"ו סעיף ד' אין מברכין עליה עד שיעברו שבעת ימים עליה.

והמקור לזה הוא מהר"י גיקיטליא בעל השערי אורה שכתב בתשובה שעל פי קבלה אין לברך על הירח עד שיעברו עליה ז' ימים וכמו שכתב בבית יוסף.

אמנם המשנה ברורה בס"ק כ' כתב שרוב האחרונים פליגי על זה ולדידהו עכ"פ לאחר ג' ימים מעת לעת מזמן המולד שנהנין כבר מאורה יש לברך עליה ואין להחמיץ המצוה עכ"ל.¹¹

והמקור להמתין ג' ימים הוא מתלמידי רבינו יונה במסכת ברכות בסוף פרק תפלת השחר, ועיין שם בבית יוסף.

ועיין בפרי חדש שכתב שקודם ז' פשיטא דשפיר דמי וכן נהגנו אנו ורבותינו.

ובמשנה ברורה שם כתב עוד שאם הג' ימים מזמן המולד הוא באחד מימות החול נכון להמתין עד מוצש"ק הבאה, וכמה אחרונים והגר"א מכללם מקילין אף באופן זה וסברי דאין כדאי להשהות המצוה בכל גווני, ועל כן הנוהג כן בודאי יש לו על מי לסמוך, ובפרט בימי החורף וגשם בודאי הזריז לקדש הרי זה משובח עכ"ל.

ב. האפשרות לקדש הלבנה ג' לילות אחר המולד כשזמן המולד הוא באמצע הלילה

כשזמן המולד הוא באמצע הלילה, אם כן הזמן של ג' ימים אחר המולד הוא גם כן באמצע הלילה. ולכאורה כיון שבתחילת החדש כבר שקעה הלבנה בתחילת הלילה יש מקום לטעות ולומר שבאותה לילה לא יהיה שייך לקדש הלבנה.

אבל לפי מה שהסברנו [לעיל ענף א' אות ו'] אנו מבינים שאינו כן,

11. בספר חכמת חיים [עמוד ה'], והוא ליקוטים של פירושים ומאמרים מהרה"ג ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, מובא וז"ל לכתחלה היה מהדר לקדש הלבנה רק עם מלאת ז' שלמים משעת המולד. ועל השאלה, הלא מובא בספרים שמי שקידש את הלבנה מובטח לו שלא ינזק באותו חדש וכדאי להקדים. ענה, שאין אנו עושים את המצוות לשם סגולה, ואעפ"כ, אם היה עובר ופוגש מנין יהודים שמקדשים את הלבנה לפני ז' שלמים, היה מצטרף אליהם משום "אין מעבירין על המצוות" עכ"ל.

שעות לפני השעות בניו יארק כידוע], וא"כ המולד בניו יארק באמת היתה ביום ד' בשעה 6:29 אחה"צ, וא"כ ג' ימים אח"כ הוא ביום שבת קדש בשעה 6:29 אחה"צ¹², וא"כ ודאי במוצש"ק אפשר לקדש הלבנה, כיון שכבר עברו ג' ימים מזמן המולד אע"פ שלא עברו ג' ימים מראש חדש שהרי במוצאי שבת הוא רק תחילת יום השלישי של החדש.¹³

ולפי מה שכתב בספר בין השמשות להגרי"מ טוקטשינסקי יש להקל עוד – שכתב שכדי להשוות השעון המקומי [Natural Local Time] [שהוא הזמן האמיתי] עם השעון הרשמי [Standard Time] יש לנכות עוד 21 דקות מסוף זמן קידוש לבנה, וא"כ יש להקל להתחיל קידוש לבנה 21 דקות קודם הזמן שכתבנו לעיל, ואם כן אפשר לקדש הלבנה בעיר ניו יארק באופן זה 64 שעות ו-39 דקות אחר שעת המולד הנדפס בלוח.¹⁴

שאע"פ שזמן המולד הוא באמצע הלילה מכל מקום זה הוא רק בירושלים, אבל במקומות שהם למערב של ירושלים יהיה הזמן של המולד כמה שעות לפני כן.

ודגמא לזה הוא מה שאירע בשנת תשס"ז [2007 למניינם] בחדש סיון שהמולד היתה [בערך] לפנות בקר ביום חמישי 1:29 לפנה"צ [אור לכ"ט אייר], ולפיכך ג' ימים אח"כ הוא במוצש"ק אור לג' סיון בשעה 1:29 שהוא באמצע הלילה, וזו היתה תחילת זמן קידוש לבנה.

והנה בלי התכוננות היינו אומרים שאי אפשר לקדש הלבנה בלילה זו שהרי בתחילת החדש כבר שקעה הלבנה לפני חצות הלילה, אבל באמת אינו כן שבודאי יש אפשרות לקדש הלבנה באותה הלילה שכבר כתבנו לעיל שצריך להקדים בניו יארק ז' שעות [כיון שהשעות בארץ ישראל הם שבע

12. הזמנים הללו הם על פי השעון הרשמי, אבל כיון שהוא בקיץ כבר נוהגים בזמנינו [מטעם תקנת המדינה] ה"שעון קיץ" [Daylight Saving Time] ואם כן יש להוסיף שעה אחת על הזמנים הנ"ל ולכן המולד בניו יארק הוא בשעה 7:29.

13. ויש מקומות בעולם שהוא להיפך שאפילו אם זמן ג' ימים הוא לפני שקיעת הלבנה לא יהיה שייך לקדש הלבנה באותה הלילה, ולמשל אם המולד הוא 5:00 אחה"צ בירושלים ואם כן בירושלים יכולים לקדש הלבנה בליל שלישי אחר המולד [וכל שכן בארצות שהם למערב של ארץ ישראל] אבל יש מקומות הרחוקים מארץ ישראל למזרח, שהזמן של ג' ימים יהיה אחר שקיעת הלבנה. ולמשל באוסטרליא שהוא כמה שעות קודם ארץ ישראל שקיעת הלבנה יהיה קודם שהגיע הזמן של ג' ימים אע"פ שבארץ ישראל שקיעת הלבנה יהיה אחר שהגיע הזמן של ג' ימים.

14. והנה לכאורה כיון שנקבע חשבון קידוש לבנה על פי המולד האמצעי ולא על פי המולד האמיתי, אם כן אפשר לקדש הלבנה מיד בתחילת הזמן של החשבון האמצעי אף אם לא הגיע הזמן על פי החשבון האמיתי שהרי כבר הבאנו לעיל שסתמת רוב הפוסקים הוא ללכת אחר מולד האמצעי לענין קידוש לבנה, ודו"ק. [ויש להעיר שבציוור שהוא סומך על שיטת הרב הענקין לענין הזמן של התחלת קידוש לבנה להקדים הזמן 7 שעות בניו יארק וכדומה צריך עיון אם באופן זה אפשר לסמוך על המולד הממוצע

הוא 1:23 בבקר, מכל מקום אין הלבנה נראית באותה שעה בתחלת החדש שכבר שקעה הלבנה.

אמנם, אם תלך לקצה המערב [למקום שהוא מצד מזרח של הקו התאריך¹⁵ לכל הדעות ואפי' לדעת הגאון ר' יחיאל מיכל טיקוצינסקי] למקום שנקרא ¹⁶Rapa, French Polynesia, במקום זה ג' ימים אחר המולד שהוא תחילת הזמן של קידוש לבנה יהיה בשעה 8:23 אחה"צ ליל ערב ש"ק [יום שני של ראש חדש – א' טבת], ושקיעת הלבנה באותה לילה יהיה בשעה 8:46 אחה"צ.¹⁷ וזה משאיר לך בערך עשרים דקות לקדש הלבנה באותה הלילה לפני שקיעת הלבנה, ולכן באופן זה יהיה שייך ההזדמנות הנדירה לקדש הלבנה בליל ר"ח, שהוא א' טבת. [ולפעמים כשהלבנה צר מאד בתחילת החודש והוא על האופק אי אפשר ליהנות מאורה ובאופן זה עדיין יהיה שייך לקדש הלבנה אם יסע בספינה לדרום שאז יהיה הלבנה יותר גבוה ברקיע בזמן שיכול לקדשה].

ג. האפשרות לקדש הלבנה בראש חדש עצמה

והנה לפי כל מה שכתבנו יוצא מכאן חידוש נפלא להלכה שיש אפשרות לקדש הלבנה בראש חדש עצמה כבר עברו ג' ימים מזמן המולד. ובאמת זהו נדיר מאד שיהיה מולד שהוא כל כך מוקדם שבראש חדש עצמה כבר עברו ג' ימים מזמן המולד, אבל יש אפשרות רחוקה, והיינו שבשנת תשפ"ח הבא עלינו לטובה יהיה המולד של חדש טבת ביום שלישי בשעה 8:43 בבקר ו-17 חלקים [שזה 8:23 בבקר על פי השעון הרשמי] וראש חדש טבת על פי חשבון יהיה ביום החמישי וביום הששי.

ובאופן זה תחלת זמן קידוש לבנה יהיה ביום הששי (יום שני של ראש חדש שהוא א' טבת) [דצמבר 30 בשנת 2027 למניינם] בשעה 8:23 בבקר, ואע"פ שזהו תחילת הזמן אבל עדיין אי אפשר לקדש הלבנה כיון שהוא יום, ואפילו בבאלטימאר שהוא שבע שעות רחוק מירושלים ששם תחלת הזמן

בציור שהוא קודם המולד האמיתי כיון שזהו צירוף של שתי קולות, ואולי טוב להמתין מלקדש הלבנה עד זמן אחר.]

15. ולענין הקו התאריך עיין מה שכתבתי ב-Kashrus Kurrents מה-Star-K [קיץ תשנ"ז].

16. 27.5°S 144°W, והוא אחד מאיי הים בדרום האוקיינוס השקט [South Pacific Ocean].

17. בחרנו במקום שהוא לצד הדרום, שבמקומות שהם יותר לצד הצפון לא יהיה שקיעת הלבנה כל כך מאוחר באותו היום.

ענף ד' - קידוש לבנה במוצאי תשעה באב

מקדשין הלבנה במוצאי תשעה באב משום שאינו זמן שמחה, ולכן בסתם חדש ממתניין עד ליל י"א לקדש הלבנה, אבל אם תשעה באב חל ביום חמישי אינם יכולים לקדש בליל י"א כיון שהוא ליל שבת, ואין מקדשין הלבנה בליל שבת כמבואר במשנה ברורה בס"ק י"ב, ולכן ממתניין עד מוצאי שבת שהוא הלילה הראשונה שיש אפשרות לקדש הלבנה לדעת הרמ"א, ואין לזה שום שייכות למעלת מוצאי שבת כלל, שהרי אין ממתנינים בשביל מעלת מוצאי שבת אם מוצאי שבת הוא לאחר י"א בחדש.

אבל כבר כתב המשנה ברורה בס"ק י"א וז"ל והנה כל זה הוא לדעת הרמ"א, אבל דעת האחרונים בכל זה דמקדשין אפילו במוצאי תשעה באב וכל שכן בשאר תענית עכ"ל.

והנה לדעת האחרונים שחולקים על הרמ"א בודאי אין להמתין עד מוצאי שבת בחדש אב כשתשעה באב הוא ביום חמישי שכבר יהיה ליל י"ב בחדש, ואין ממתניין עד מוצאי שבת בכה"ג כמבואר לעיל, שמה שהצריך הרמ"א להמתין הוא רק משום דס"ל שאין מקדשין במוצאי תשעה באב כלל, וממילא להאחרונים הנ"ל דסבירא להו שאפשר לקדש הלבנה במוצאי תשעה באב בודאי מקדשין במוצאי תשעה באב אפילו כשחל תשעה באב ביום חמישי.

א. סתירה בדברי המשנה ברורה בענין איחור קידוש לבנה עד מוצאי שבת כתב הרמ"א בסימן תכ"ו סעיף ב' אין מקדשין הלבנה קודם תשעה באב ולא קודם יום הכיפורים, ובמוצאי יוה"כ מקדשין אותה דאז שורין בשמחה אבל לא במוצאי תשעה באב או בשאר תענית עכ"ל.

ובמשנה ברורה שם בס"ק י' כתב אבל לא במוצאי תשעה באב דאין שרויין בשמחה ויברכו בימים שאחריה, ומבואר בדרכי משה דאם תשעה באב חל ביום ה' יש לו להמתין עד מוצאי שבת שהוא י"ב לחודש עכ"ל.

וצריך עיון דהלא כבר כתב הרמ"א לעיל שאם מוצאי שבת הוא אחר עשירי בחדש אין ממתניין עד מוצאי שבת שמא יהיו ב' לילות או ג' או ד' עננים ולא יראו הלבנה ולא יוכלו אז לקדש הלבנה ויעבור הזמן, ואין פסק כאן שאם תשעה באב הוא ביום חמישי ממתניין עד מוצאי שבת שהוא כבר ליל י"ב אב.

ב. יישוב הסתירה

והאמת יורה דרכו שמה שכתב הרמ"א בדרכי משה להמתין עד מוצאי שבת כשחל תשעה באב ביום חמישי אינו משום מעלת מוצאי שבת, שכבר הבאנו ששיטת הרמ"א הוא שאין להמתין על מעלת מוצאי שבת באופן שמוצאי שבת הוא אחר י' בחדש, אלא משום ששיטת הרמ"א הוא שאין לקדש הלבנה לפני תשעה באב וגם אין

ערבית לפני גמר התענית [כדי שיגיעו לביתם מיד בגמר התענית] כשהוא עדיין בין השמשות, ונמצא שמקדשים את הלבנה לפני צאת הכוכבים, ואם כן יש על זה שתי הערות:

(1) הרמ"א פסק בסימן תכ"ו סעיף א' שאין לקדש הלבנה אלא בלילה בעת שהלבנה זורחת ונהנין מאורה, וביאר שם המשנה ברורה לאפוקי בין השמשות שהלבנה נראית קצת ועדיין יום הוא, ואם כן אם מקדשים את הלבנה לפני צאת הכוכבים יהיה כנגד הלכה זו שאין לקדש הלבנה בבין השמשות.

(2) מה שמאחרים קידוש לבנה עד לאחר תשעה באב הוא משום שפסק הרמ"א שם בסעיף ב' שאין מקדשין הלבנה קודם תשעה באב, וביאר שם המשנה ברורה משום דשרויין באבלות, ואם כן אם מקדשין הלבנה במוצאי תשעה באב בבין השמשות נמצא שהקידוש לבנה הוא בשעה שהוא עדיין בזמן של "תשעת הימים" שהוא זמן שאין מקדשין את הלבנה.

והנה לענין ההערה הראשונה שנמצא שאין מקדשין את הלבנה כשהוא לילה גמורה נראה ליישב שמקורו של הלכה זו הוא מדברי האגור המובא בבית יוסף, וזה לשון הבית יוסף, כתב האגור [סי' תקצ"א] שאין לקדש החודש אלא בלילה, ומסתברא דשרגא בטיהרא למאי אהני עכ"ל. ולפי זה יש לומר שמה שאין מקדשין את הלבנה בשעה שהוא עדיין בין

והנה מפשטות דברי המשנה ברורה משמע שדעתו להלכה כאותם האחרונים החולקים על הרמ"א, ולכן להלכה למעשה כשחל תשעה באב ביום חמישי אין להמתין עד מוצאי שבת לקדש הלבנה אלא מקדשין אותה מיד במוצאי תשעה באב, כן נראה לענ"ד ברור בביאור שיטת המשנה ברורה.

אמנם בספר קיצור הלכות בין המצרים מהג"ר שמעון איידער זצ"ל מביא מהמשנה ברורה שממתינים עד מוצאי שבת לקדש הלבנה כשחל תשעה באב ביום חמישי. וכבר כתבנו הנראה לנו שהמ"ב כתב כן רק לדעת הרמ"א, אבל להלכה אין ממתנים כמו שבארנו.

ג. מה שיש לתמוה על מנהג כמה קהלות בענין קידוש לבנה במוצאי תשעה באב יש עוד הערה שיש להעיר בענין קידוש לבנה, והיינו שבכמה קהלות בארצות הברית מקדשים הלבנה מיד אחר תפלת ערבית במוצאי תשעה באב אע"פ שעדיין לא אכלו ועדיין אינם לובשים מנעליהם. ואע"פ שכ' המשנה ברורה בסימן תכ"ו ס"ק י"א שבמוצאי תשעה באב יש לטעום קודם וילבש מנעליו, מכל מקום אם יש צבור שמקדשין הלבנה מיד אחר התענית כבר כ' השער הציון שם באות ט' בשם האליה רבה שאם יש לו לקדש בצבור יכול לקדש עמהם אע"פ שלא טעם משום ברוב עם הדרת מלך.

אמנם עדיין יש להעיר על מנהג זה, שכמה קהלות מסיימים תפלת

שיעור זה]. ועוד עיין בדעת תורה [מהמהרש"ם] או"ח סימן תכ"ו שמביא בשם שו"ת גור אריה יהודא חלק או"ח סימן קמ"ד שמותר לקדש הלבנה משחשיכה אף שעדיין אינו ודאי לילה [עייין שם מה שמביא ראייה לזה].

ולענין ההערה השניה שנמצא שאומרים קידוש לבנה כשהוא עדיין בתוך תשעת הימים צריך לומר שלענין זה סומכים עצמם על דברי הגאונים שסוברים שהוא כבר לאחר צאת הכוכבים. כל זה כתבתי ליישב אותם הנוהגים כן, אבל לכתחילה אולי אין לסמוך על זה.

השמשות אינו משום שיש הלכה מיוחדת שקידוש לבנה כשרה רק בלילה אלא הוא משום שצריך ליהנות מאור הלבנה, וכשוא יום אינו נהנה מאורה כיון שאינו מאיר כל כך. ולפי זה אפילו בבין השמשות מכל מקום אם הוא מאוחר כל כך שכבר נהנה מאור הלבנה [לדוגמא, כשהוא 30 דקות אחר שקיעת החמה], יכול כבר לקדש הלבנה אע"פ שהוא עדיין קודם צאת הכוכבים קצת.¹⁸ ועוד שלדעת הגאונים כבר הוא אחר הזמן של צאת הכוכבים [שלדעתם צאת הכוכבים הוא שיעור מהלך של שלשת רבעי מיל אחר שקיעת החמה, שבודאי הוא כבר אחר

18. אלא שיש לפקפק על זה מדברי השבולי הלקט שכ' בסימן קס"ז וז"ל יש אומרים שאין לברך על הלבנה אלא בלילה ומסתברא דשרגא בטיהרא למאי מהניא, וגבול הלבנה בלילה דכתיב את הירח וכוכבים לממשלות בלילה עכ"ל. ומבואר מדבריו שמלבד הסברא של "שרגא בטיהרא למאי מהניא" יש עוד סברא שגבול הלבנה הוא בזמן הלילה, ונמצא כשהוא בין השמשות אין מקדשין הלבנה שאין אנו נמצאים עכשיו בודאי בגבול הלבנה, ואם כן אפילו בסוף בין השמשות שייך סברא זו עד שיהיה ודאי לילה. ויש ליישב שמדברי הרמ"א מבואר שפסק כסברת האגור ולא כסברת השבולי הלקט, שהרי הרמ"א כ' שאין לקדש הלבנה אלא בלילה "בעת שהלבנה זורחת ונהנין מאורה", ומשמע שפסק כסברת האגור שלילה הוא זמן קידוש לבנה כיון שאז נהנים מאור הלבנה, ואינו משום שגבול הלבנה הוא בלילה. והרה"ג שמואל דוד הלוי סיגל שליט"א [בעל המחבר ספר תנובת השדה] העיר שיש ראייה לזה מהשו"ע והרמ"א בסימן רס"א סעיף ב' שסוברים שעד ג' מילין ורביע אחר שקיעת החמה הוא ודאי יום, ואנן שהדי שזמן רב קודם לזה כבר נהנים מאור הלבנה, ועוד שלא הזכיר בפוסקים שאסור לקדש הלבנה אחר עלות השחר כשהלבנה קרובה למלואה כשאורה רב ונהנים מאורה.